

Ivo Michal, Postavení ženy na Islandu v 10. - 12. století - zákoníky vs. ságy. Bakalářská práce. Praha, Fakulta humanitních studií UK 2014, 43 stran

oponentský posudek

Jak vysvítá z názvu, předložená bakalářská práce se zabývá postavením ženy na Islandu v průběhu několika století. V úvodu autor podává stručné historické a kulturní pozadí dané doby. Následuje přehled použitých pramenů („zdrojů“) a formulace cílů a metod bádání. Těžištěm práce je porovnání obrazu společenského postavení ženy, které poskytují ságy a zákoníky. Komparace je postavena na vybraných okruzích problémů: zasnuby, svatba, rozvod, vdovy a rozvedené, cizoložství a jiné prohřešky, vlastnictví a nakládání s majetkem, samostatné právní kroky, dědictví. Zde se nabízí otázka, co bylo kritériem výběru těchto problémů a zda tyto okruhy beze zbytku pokrývají vymezené téma, popř. nakolik byl autor limitován dochovanými prameny. Každý problémový okruh je zakončen přehledným srovnáním. K výrazným kladům Michalovy práce patří promyšlená struktura textu a pečlivá analýza pramenů, často citovaných ve vlastním překladu z angličtiny. Celá práce směřuje k akceptovatelnému závěru, „že ve většině porovnatelných situací jsou obrazy ság a obrazy zákoníků ve vzájemné shodě“. Autor rovněž správně poukazuje na skutečnost, že se jedná o pouhé obrazy na základě literárních pramenů, které nemusí zcela odpovídat tehdejší společenské realitě. Obrazy ság chápe spíše jako nadstavbu obrazu zákoníků, nikoli jako jejich protiklad (s. 38-39). Tím de facto částečně odpovídá na problém obrazu „silné“ a „slabé“ ženy, formulovaný již v úvodu práce. Ačkoli jej nehodlá „vyřešit“, popírá rozpor ve výpovědích ság a zákoníků, s nímž operuje sekundární literatura.

Přestože autor formuluje výzkumný záměr na základě dvou odborných studií (Clover 1990; Jochens 1995) a průběžně cituje další práce, postrádám samostatnou kapitolu věnovanou přehledu literatury, která se zabývá postavením ženy v severském vikingském a středověkém světě, resp. na Islandu. Historiografický přehled by umožnil lépe ukotvit autorovy badatelské výsledky v rámci dosavadního stavu poznání,¹ samozřejmě s ohledem na domácí bádání, kde téma sice není zrovna frekventovanou látkou, nicméně právě proto stojí za zmínku.²

---

¹ O neutuchajícím zájmu svědčí i nedávná mezioborová konference *Kvinner i vikingtid - Viking Women*, 18. - 20. oktober 2012, Høgskolen i Telemark, Bø og Heddal stavkyrkje.

² Srov. Doová, L. Sociální postavení norské ženy ve středověku, in *Mladá historie. Sborník studentských prací z oboru historie*, (ed.) J. Stejskal, Olomouc 2008, s. 7-26. – Táž, Srovnání sociálně-právního postavení anglosaské a severské ženy v době vikingské éry (793-1066), *Historica Olomucensia* 23, 2009, 9-20. – Táž, "Odějme Tóra v nevěsty úbor!" O genderových stereotypech severské společnosti v době Vikingské éry, *Theatrum historiae* 5, 2009, s. 201-214. - Doová, L. – Polách, V.P. Vikingové: verše, vendeta, wergeld. Pohled pramenů na řešení konfliktu ve středověké skandinávské společnosti, in *Rituál smíření. Konflikt a jeho řešení ve středověku*, (edd.) M. Nodl - M. Wihoda, Brno

Pokud jde o vlastní výsledky Michalova bádání, nabízí se některé námitky, které mohou dosažené závěry relativizovat. V případě analyzovaných ság o Islandanech není explicitně uvedeno, s jak širokou pramennou základnou autor pracoval. Z textu se dozvíme pouze o vybraných a pečlivě citovaných příkladech. Není tedy zjevné, jak reprezentativní předložené výsledky jsou. Jinou otázkou představuje časové ukotvení rekonstruovaných obrazů. Autor si je sice vědom metodologických obtíží, způsobených tím, že dané písemné prameny byly zaznamenány až ve 12. - 13. století (a rukopisně většinou doloženy ještě později), hlásí se nicméně k těm badatelům, podle jejichž názoru lze z těchto pramenů s určitou opatrností vyčíst cenné informace o společnosti a kultuře v období před jejich sepsáním. Problém, jak identifikovat starší informace v mladších pramenech, však dále teoreticky nerozvíjí. Přesto se v rámci své analýzy této otázky dotkl, když interdisciplinárně (s využitím archeologických pramenů) doložil existenci „ženy - bojovnice“ (s. 18). Na jiných místech (s. 13, 25, 37) poukazuje na vliv křesťanství, který se v zákonících nutně odrazil (incest, cizoložství, rozvod). Objevuje se však i poněkud problematické tvrzení, podle něhož „množství dokladů o majetných ženách, nakládajících se svým zbožím ze ságové literatury naznačuje, že ani v dřívějších dobách tomu nejspíše nebylo jinak“ (s. 29). Rozlišení starších, ústně tradovaných informací v mladších textech je samozřejmě velmi obtížné a často vůbec nemožné, někdy však může být širší srovnání přínosné, byť třeba „jen“ na základě sekundární literatury. Například bádání, zabývající se mj. germánskými („barbarskými“) zákoníky, uvádí nevěstin souhlas se sňatkem jako důsledek vlivu křesťanství.³ Jak například v tomto světle vysvětlit závěr (s. 10), že severské zákoníky, fixující stav poměrně dlouho po formálním přijetí křesťanství, chápou zásnuby jako smlouvu mezi budoucím ženichem a dívčíným opatrovníkem, nejčastěji otcem, zatímco v ságách, hlásících se do doby před přijetím křesťanství a krátce po něm, se často opatrovník na názor ženy ptal?

Jakkoli výstižná, přece příliš stručná kapitola o historickém a kulturním pozadí daného tématu (s. 1-2) by si zasloužila rozvedení. Bylo minimálně vhodné připomenout, že gramotnost, která přišla s christianizací a vedla mimo jiné ke vzniku pramenů, které autor používá, se na severu Evropy potkala se znalostí runového písma, jež naopak k písemnému záznamu ság a zákoníků nevedla.

Drobné překlepy či nedokonalosti (s. 17; s. 6, pozn. 16) nekazí dojem precizně vystavěného odborného textu, na jehož badatelské výsledky autor bude zřejmě dále navazovat. Vzhledem k uvedeným skutečnostem doporučuji hodnotit bakalářskou práci Ivo Michala jako **velmi dobrou**.

V Praze 21. 1. 2014

Mgr. Marek Suchý, Ph.D.

2008, s. 13-30. – K výpovědní hodnotě zákoníků a narativních textů Starý, J. *Zákonem nechtě je budována zem. Staroseverské zákony a zákoníky*, Praha 2013.

³ Srov. Ennenová, E. *Ženy ve středověku*. Praha 2001, s. 32-49.